

EVFEMIZM TUSHUNCHASI TAHLILI

Sh.Dushatova, o'qituvchi, FarDU

dushatovashohsanam@gmail.com

Annotasiya: Evfemizm yunoncha “evfemiya” soʻzidan kelib chiqqan boʻlib, “yaxshi soʻzlar” dan foydalanish degan maʼnoni anglatadi. Bu “yaxshi” maʼnosini bildiruvchi eu va “bashoratli nutq”, “mish-mish” degan maʼnolarini anglatuvchi phēmē soʻzlarining birikmasidan iboratdir. Evfemizm atamasining oʻzi qadimgi yunonlar tomonidan evfemizm sifatida ishlatilgan. Ularning talqiniga koʻra “Muqaddas sukunatni saqlash” maʼnosini bildirgan. Buning tub maʼnosi esa kimnidir xafa qilib gapirgandan sukut saqlagan yaxshi deganidir. Evfemizmlarni oʻrganish uzoq vaqtdan beri dolzarb lingvistik muammo hisoblanib, oʻnlab yillar davomida evfemizmlarning shakllanish jarayoni oʻziga xos tarzda davom etib kelmoqda. Ushbu maqolada, evfemizm tushunchasi haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit soʻzlar: *evfemizm, jamiyat, tahlil, tushuncha, til, odamlar, nutq.*

Annotation: Euphemism comes from the Greek word “Euphemia”, which means the use of “good words”. It is a combination of the words eu, which means “good”, and phēmē, which means “prophetic speech”, “rumor”. The term euphemism itself was used by the ancient Greeks as euphemism. According to their interpretation, it meant “maintaining Holy silence.” And the root meaning of this means that it is better to keep silent than to offend someone. The study of euphemisms has long been considered an urgent linguistic problem, and for decades the process of the formation of euphemisms has been going on in its own way. In this article, opinions and reflections on the concept of euphemism are addressed.

Keywords: *euphemism, society, analysis, understanding, language, people, speech.*

Har qanday til jamiyatga aloqador va jamiyatdan tashqarida o‘zicha, alohida rivojlana olmaydi. Til, avvalambor, jamiyatning, odamlarning o‘zaro muloqot vositasidir, shu sababli jamiyat – odamlar til leksikasining shakllanishiga bevosita aloqador hisoblanishadi. Unutmaslik kerakki, til o‘zida ichki shakllanish tizimi qonuniyatlari mavjudligi bilan ahamiyatga egadir. Vaziyatdan kelib chiqib, har qanday rivojlangan tildagi birgina fikr turlicha talqin qilinadi.¹

Kundalik hayotda biz tez-tez turli narsalar va harakatlarni haqiqiy ismi bilan nomlay olmaydigan vaziyatlarga duch kelamiz. Chunki biz kommunikatsiya jarayonida konfliktlarga duch kelishni, o‘zimizni yoqimsiz vaziyatlarga tushib qolishimizni yoki aytmoqchi bolgan xabarimizni suhbatga aloqasi bo‘lmagan shaxslardan yashirishni istaymiz. Bunday vaziyatda ularni ifodalash uchun boshqa alternativ vositani topish kerak. Allegoriyaning bunday turi evfemizm deb ataladi.

“Webster Online Dictionary” lug‘atiga ko‘ra evfemizm bu haqoratli deb hisoblangan yoki yoqimsiz narsani bildiruvchi so‘z o‘rniga ishlatiladigan zararsiz so‘z yoki ibora hisoblanadi.² Evfemizmlar turli olimlar tomonidan turlicha talqin qilinadi. Ba’zi evfemizmlar o‘yin-kulgi uchun mo‘ljallangan bo‘lsa, boshqalari esa foydalanuvchi kamsitmoqchi bo‘lgan tushunchalar uchun nojo‘ya atamalar o‘rniga yengil, yumshoq atamalardan foydalanadi.

Bundan tashqari evfemizmlar uyatli so‘zlarni yashirish yoki nogironlik, jinsiy aloqa, ajralish yoki olim kabi taqiqlangan mavzularga murojaat qilish uchun ishlatilishi mumkin.³

Evfemizm yunoncha “evfemiya” so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “yaxshi so‘zlar” dan foydalanish degan ma‘noni anglatadi. Bu “yaxshi” ma‘nosini bildiruvchi eu va “bashoratli nutq”, “mish-mish” degan ma‘nolarini anglatuvchi phēmē so‘zlarining birikmasidan iboratdir.⁴ Evfemizm atamasining o‘zi qadimgi

¹ Dushatova Shohsanam “Ingliz tili nostandart leksikasi – slang so‘zlar”. “O‘zbekiston ilmiy – amaliy tadqiqotlarda talabalarning o‘rni” masofaviy konferensiyasi. 2020.

² Webster's Online Dictionary.

³ Etymonline.com. Retrieved 7 January 2014.

⁴ Henry George Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, on Perseus

yunonlar tomonidan evfemizm sifatida ishlatilgan. Ularning talqiniga ko'ra "Muqaddas sukunatni saqlash" ma'nosini bildirgan. Buning tub ma'nosi esa kimnidir xafa qilib gapirgandan sukut saqlagan yaxshi deganidir.⁵

Evfemizmlarni o'rganish uzoq vaqtdan beri dolzarb lingvistik muammo hisoblanib, o'nlab yillar davomida evfemizmlarning shakllanish jarayoni o'ziga xos tarzda davom etib kelmoqda. Yangi ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishda evfemizmlar nihoyatda ahamiyatli bo'lib jamiyat uchun nutq faoliyati sohalarida, masalan, ommaviy axborot vositalarida keng tarqalmoqda.

Burridge⁶ ifodasiga ko'ra, evfemizmlar bu sodir bo'ladigan turli vaziyatlarda so'zlovchi o'zining maxsus so'zlarini tanlab tinglovchini xafa qilmasdan qo'pol bo'lmagan so'zlarni ishlatishi yoki "shirin" eshitiladigan so'z va iboralar hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan ta'riflar evfemizmlar tabiatini ochib berishga xizmat qiladi. Bularda nazarda tutilgan ma'no shundaki, tinglovchi o'ziga nisbatan aytilgan so'zlarni lug'aviy ma'nosiga emas, uning tub ma'nosiga e'tibor berilishi ko'zda tutiladi. Bundan tashqari, ta'riflarda evfemizmlarning maxsus referentsial maqomni ifoda etishi ham ko'zda tutilgan. Ya'ni, evfemizmlar biron-bir narsaga aniq yoki to'g'ridan-to'g'ri ishora qilmaydi yoki tasvirlamaydi.

Bu ma'lum bir madaniyatga oid vaziyatdan kelib chiqib, so'zlab bo'lmaydigan, nomaqbul deb hisoblangan, turli xil tarzda salbiy, yoqimsiz, haqoratli, qo'pol va uyatchan hisoblangan so'zlarni o'rniga qo'llaniladigan va tabu so'zlar bilan yaqindan bog'liq bo'lgan so'zlarni qo'llanilish o'rnini bosadi. Boshqacha qilib aytganda, to'g'ridan to'g'ri ma'nodan qochish evfemizmlarning asosi hisoblanadi. Shuni ayti o'tish joizki, evfemizmlar o'z-o'zidan yaxshi so'zlarni ishlatish emas, balki haqoratli yoki odobsiz so'zlardan foydalanishdan ixtiyoriy ravishda qochishdir. Shu maqsadda, og'zaki nutqda so'zlovchi nisbatan qulay, kamroq yoqimsiz, va kamroq haqoratli iboralarni qo'llashni afzal bilingan tanlovidir.

---

⁵ *Online Etymology Dictionary. Retrieved 10 June 2015.*

⁶ Burridge, Kate. 2012. "Euphemism and language change: The sixth and seventh ages."

Masalan, “ketish” (departure), “sayohat” (journey), “tinchlikda dam olish” (rest in peace), “cheksiz uyqu” (endless sleep) madaniyatlararo “o‘lim” so‘zining odatiy evfemizmlari hisoblanadi.

Chet tilidagi evfemizmlarga yana bir misol bu Amerika ingliz tilidagi rangli odamlarning negro bilan almashtirilishi.⁷

References:

- Burridge, Kate. 2012. "Euphemism and language change: The sixth and seventh ages."
- Dushatova Shohsanam “Ingliz tili nostandart leksikasi – slang so‘zlar”. “O‘zbekiston ilmiy – amaliy tadqiqotlarda talabalarning o‘rni” masofaviy konferensiyasi. 2020. 142- bet
- Mirzaeva, D. (2021). THE ROLE OF PAREMIA IN THE SYSTEM OF NATIONAL CULTURAL HERITAGE. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 2(3).
- Mirzayeva, D. (2021). PROVERBS AND SAYINGS AS A PRODUCT OF THE NATION'S COGNITIVE THINKING. In *Multidiscipline Proceedings of Digital Fashion Conference* (Vol. 1, No. 2). Ismoilova, S., & Xalilova, G. (2022). RESEARCH ON THE ISSUE OF QUESTIONS IN LINGUISTICS. *Development and innovations in science*, 1(1), 17-19.
- Soxibovna, M. G. (2022, August). THE ROLE OF LINVOCULTUREME IN THE STUDY OF NATIONAL AND CULTURAL FEATURES OF SPEECH UNITS. In *INTERNATIONAL CONFERENCE: PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS*. (Vol. 1, No. 3, pp. 48-52).
- Ismoilova, S., & Xalilova, G. (2022). RESEARCH ON THE ISSUE OF QUESTIONS IN LINGUISTICS. *Development and innovations in science*, 1(1), 17-19.

---

⁷ "Why We Have So Many Terms for 'People of Color'"

- Karimova, S. B. (2022). BELIEFS ABOUT TEACHING GRAMMAR. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 123-127.
- Iskandarova, S., Karimova, S., & Abdugarimova, M. (2021). NEGATIVE PREFIXES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *Збірник наукових праць SCIENTIA*.
- Karimova, S. (2022). IMPLEMENTATION OF INQUIRY-BASED LEARNING FOR TEACHING ENGLISH. *Scientific progress*, 3(3), 820-826.
- Mamurova, M. (2021). DIFFICULTIES OF TEACHING STUDENTS ONLINE. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 2(2), 8-11.
- Qizi, K. M. K., & Ugli, M. M. M. (2020). Raising motivation in teaching preschool age learners foreign languages. *Вестник науки и образования*, (9-3 (87)), 77-79.
- Qizi, K. M. K. (2020). Teaching English through games. *Проблемы современной науки и образования*, (3 (148)), 79-82.
- Mohigul, U., & Mirzaahmedov, M. THE MAIN FOCUS IN EDUCATING STUDENTS IN THE PRE-SCHOOL EDUCATION SYSTEM.
- Kh, K. M., & Mirzaakhmedov, M. M. TEACHING EFL (ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE) IN KINDERGARTEN.
- Kh, K. M., & Mirzaakhmedov, M. M. RAISING MOTIVATION IN TEACHING PRESCHOOL AGE LEARNERS FOREIGN LANGUAGES.